

відчуття спільного прийняття нормативно-правових актів і спільної відповідальності в їх подальшому впровадженні.

Порядок проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади передбачено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року № 976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади». Так, відповідно до цієї Постанови, орган виконавчої влади після надходження від інституту громадянського суспільства письмового запиту щодо проведення громадської експертизи: 1) видає у тижневий строк наказ (розпорядження) про проведення такої експертизи і заходів, пов'язаних з підготовкою матеріалів, із зазначенням прізвища, імя, по батькові та посади особи (осіб), відповідальної (відповідальних), за забезпечення взаємодії з інститутом громадянського суспільства, зміст якого доводить до відома інституту громадянського суспільства, що ініціює проведення громадської експертизи, протягом трьох днів з моменту його видання; 2) утворює у разі потреби робочу групу для підготовки матеріалів із залученням представників інституту громадянського суспільства, що ініціює проведення громадської експертизи; 3) розміщує у тижневий строк інформацію про надходження запиту щодо проведення громадської експертизи та заходи, здійснені органом виконавчої влади з метою сприяння її проведенню, на власному веб-сайті; 4) подає інституту громадянського суспільства матеріали або завірені в установленому порядку їх копії з урахуванням встановлених вимог та строків.

Тому проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади змушує посадових та службових осіб цих органів більш сумлінно виконувати свої професійні та службові обов'язки, а також сприяє зменшенню корупційних ризиків під час прийняття нормативно-правових актів. Механізм громадського контролю за діяльністю органів публічної влади є однією з форм здійснення народоладдя, інструментом захисту й забезпечення прав і свобод людини, який виявляється в діяльності окремих індивідів, їх колективних утворень у межах політико-правової системи.

Таким чином, конституційно-правове врегулювання проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади є сучасною відповіддю на ускладнення суспільних відносин у частині забезпечення дотримання захисту прав людини в Україні. Легітимізація цього конституційно-правового механізму спрямована передусім на надання громадськості ефективних конструктивних важелів впливу на органи виконавчої влади та поглиблення з ними взаємодії з метою більш ефективного забезпечення дотримання захисту прав людини.

ПРАВО НАРОДУ НА ПРЕДСТАВНИЦТВО

Заяць Н.В., к.ю.н., доцент кафедри теорії держави та права НАВС

Виходячи з концепції народного суверенітету можна виділити суб'єктивні права народу на: 1) пряме волевиявлення (референдум, вибори, відклик); 2) народне представництво; 3) неімперативну участь у політичному житті (митинги, демонстрації, хода, пікетування та інше). В цьому контексті активне та пасивне виборче право виступають у двох якостях: з одного боку, вони забезпечують пряме волевиявлення, з іншого, - гарантують демократичний інститут народного представництва.

Право на представництво передусім має народ України як сукупність громадян нашої держави. Це право виражене у право чинностях народу обирати Президента України, формувати Верховну Раду України та вимагати від них здійснення тієї державної політики, що є адекватною потребам та інтересам громадян України, інтегрованих у єдину соціальну спільноту. Іншим суб'єктом, що володіє правом на представництво, є населення Автономної Республіки Крим (територіальна ознака). Її населення має право на представництво у власному законодавчому органі. Застосування територіальної ознаки можливе і стосовно статусу осіб, що проживають на території муніципальних утворень. Але в такому разі їх право на представництво за загальним правилом

обмежується лише правом формування представницького органу місцевого самоврядування і вимогами вирішення питань місцевого значення, відповідно до потреб та інтересів муніципального співтовариства.

Право громадян на представництво в органах публічної влади за своєю сутністю належить до конституційних прав і свобод громадян. На користь цього висновку свідчить вагомість цього права, його зв'язок із конституційними принципами народного суверенітету, представницької демократії, народовладдя. Відсутність у переліку конституційних прав і свобод цього суб'єктивного права не може ставити під сумнів його конституційно-правову природу, ґрунтуючись на визначених засадах ч. 1 ст. 22 Конституції України. Крім того, право громадян на представництво можна вивести з нормативного змісту ч. 2 статті 5 Конституції України, відповідно до якої народ здійснює свою владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування.

Віднесення права громадян на народне представництво до числа конституційних прав і свобод вимагає його кваліфікації як суб'єктивного права. У сучасній науці конституційного права склалися різноманітні підходи до класифікації прав та свобод людини та громадянина. Найбільш розповсюдженим є виділення особистих (громадянських), політичних та соціально-економічних прав і свобод. Деякі автори надають перевагу більш детальному підходу до класифікації, розмежовуючи економічні та соціально-культурні права. Виділяють також класифікацію прав і свобод людини та громадянина за іншими критеріями: права людини і громадянина; індивідуальні та колективні права; права природні та позитивні; права основні (конституційні) та додаткові (конкретизуючі); права та свободи першого покоління (XVIII - XX ст.), другого покоління (XX ст.), а також третього покоління (формується і до сьогодні).

Стосовно змісту прав і свобод, право на представництво належить до категорії політичних і публічно-політичних прав третього покоління, про що свідчить взаємозв'язок права на представництво з іншими політичними правами та свободами, їх загальна політико-правова природа, заснована на ідеалах демократії, а також той факт, що право громадян на представництво формується лише останнім часом. Право на представництво забезпечує участь безпосередньо народу в здійсненні функцій влади, підконтрольність діяльності представницьких установ потребам та інтересам громадян; воно тісно пов'язане з політичною системою суспільства та спрямоване на свободу волевиявлення індивідів як суб'єктів політичного спілкування.

Активне та пасивне виборче право, що забезпечує демократичність виборчої системи, також належать конкретним особам але реалізуються ними одночасно, масово та на конкретних стадіях виборчого процесу. Така уявна колективна форма реалізації виборчого права обумовлена лише фактором часу, що є наслідком впорядкованості виборчих дій. Аргументом проти належності виборчих прав до колективних є і та обставина, що громадяни голосують на виборах таємно, контроль за волевиявленням виборців не припускається. Образно кажучи, скупчення людей у черзі в магазині ще не значить, що вони здійснюють колективну закупку товару: кожен покупець залишається при своїх інтересах та діє відповідно до власної користі. Дещо схоже відбувається і в процесі реалізації суб'єктивних виборчих прав громадян.

Структура виборчих прав як прав індивідуальних виділяє низку правочинностей, що належать фізичним особам та ефективно захищаються державою. Так, активне виборче право містить у собі право на інформацію про виборчу компанію та право голосувати за чи проти відповідних кандидатів чи списки виборців. Зміст пасивного виборчого права включає в себе право на висунення та зняття кандидатури, право на передвиборчу агітацію, право балотуватись та інше.

Підсумовуючи викладене, необхідно підкреслити, що право громадян на народне представництво є важливим елементом у структурі публічно-політичних прав громадян третього покоління. Право громадян напредставництво виходить із конституційної концепції суверенітету народу, відповідно до якої, народ вправі здійснювати державну владу як безпосередньо,

так і через своїх представників. Таке право має низку конкретних форм реалізації, які не можуть отожднюватись із активними чи пасивними виборчими правами, але вони не повинні й протиставлятися їм. Поєднуючи імперативні та консультативні риси, право громадян на представництво не обмежується участю громадськості в управлінні суспільними справами, тому за своїм юридичним змістом воно ширше, ніж права, встановлені ст. 38 Конституції України. Право громадян на представництво не може здійснюватись довільно, незалежно від інших юридичних норм, оскільки воно є мірою можливої поведінки народу із задоволення публічних інтересів на основі комплексу конституційних принципів, що пов'язані між собою. Оскільки право на представництво не є абсолютним суб'єктивним правом, воно належить певним обмеженням відповідно до змісту ст. 64 Конституції України, а також у режимах надзвичайного та військового стану. На відміну від законних обмежень, порушення права громадян на народне представництво є протиправними діями, які порушують основи української державності та потребують адекватної реакції з боку уповноважених державних органів.

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБОЮ ПРАВА НА ЕФЕКТИВНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЗАХИСТ СВОЇХ ПРАВ І СВОБОД

Тяпасюк І.В. – кю н лопент кафедрн спеніальної техніки та оперативнорозшукового документування ННПФПСКМ НАВС

Судова влада в Україні виступає як основна юридична гарантія захисту прав і свобод людини і громадянина. Саме тому одним із найважливіших кроків на шляху здійснюваної в Україні судово-правової реформи та розбудови демократичної системи судової влади стала реалізація основоположних правових гарантій здійснення правосуддя із забезпечення гарантованих Конституцією прав і свобод людини і громадянина.

Суверена та незалежна українська держава неможлива без неупередженого суду, який є гарантом законності. Судовий захист є найвищою формою гарантії прав людини. Це підтверджується не лише свідомістю громадян демократичного суспільства, а й конструкцією державного механізму, у тому числі судової системи і рівнем суддівського корпусу. Ці аспекти мають важливе значення, бо судове рішення є безперечним, оскільки вважається, що найвища оцінка належить тільки одній з трьох гілок влади – судовій.

У разі порушення прав, свобод і законних інтересів кожна людина має право на захист з боку держави. З цією метою держава створила систему юридичних засобів: 1) судові; 2) парламентські; 3) адміністративні; 4) контрольна-наглядові; 5) адвокатські; 6) Уповноважений Верховної Ради з прав людини. Судовий захист, тобто право кожної людини на справедливий і відкритий розгляд її справи в суді, виступає основною юридичною гарантією прав і свобод людини. Право на судовий захист не підлягає жодним обмеженням, бо джерелом необмеженого права на судовий захист виступає безпосередньо Конституція України, яка зазначає, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України, а конституційне право на судовий захист прав і свобод, зокрема, не може бути обмежене навіть в умовах воєнного чи надзвичайного стану (ст. 64 Конституції України). Всі інші нормативно-правові акти (як законодавчі, так і підзаконні) можуть лише визначати порядок реалізації цього права, а не відмінити його чи встановити такі процедури, які б ускладнили або ж зробили по суті неможливим його реалізацію зацікавленими особами.

Проблема судового захисту прав і свобод людини і громадянина є однією з найактуальніших у правовій науці й практиці.

Так у процесі розвитку конституціоналізму і подальшої демократизації держави важливе місце займає інститут безпосередньої участі народу в управлінні державою у формі виборів і референдуму.